

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVIRASTON LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI POLIISIN TIETOJENVAIHTOA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTTAMISESTA

Sisäministeriö on pyytänyt Liikenne- ja viestintävirastolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi poliisilain muuttamisesta ja eräistä siihen liittyvistä laeista. Esityksessä ehdotetaan muun muassa poliisille oikeutta saada viestinnän välittäjiltä ja tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajilta tietoja palvelun käyttäjän tunnistamiseksi. Esityksen mukaan muutosten tavoitteena on, että poliisilaki mahdollistaisi tehokkaan ja toimivan tietojenvaihdon poliisin ja muiden viranomaisten välillä sekä selkeyttää ja ajantasaistaa sääntelyä huomioimaan paremmin voimassa olevaa yleislainsäädäntöä.

Liikenne- ja viestintävirasto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa seuraavaa:

YLEISET HUOMIOT LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI

Liikenne ja viestintävirasto kannattaa sinänsä esitettyjä lainsäädäntötoimia ja pitää esityksen tavoitteita hyvänä. Liikenne- ja viestintävirasto huomioi kuitenkin, että vastaavia lainsäädäntötoimia tehdään lisääntyvällä tahdilla ja vaikka yksittäiset muutokset eivät olisi sinänsä erityisen merkittäviä, niin kokonaisuutena tarkasteltaessa muutokset saattavat vaikuttaa merkittävästi yksityisyyteen ja viestinnän luottamuksellisuuteen.

Liikenne- ja viestintävirasto toimii sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014, jäljempänä myös SVPL) mukaisena viestinnän luottamuksellisuutta valvovana viranomaisena sekä radiolupaviranomaisena. Liikenne- ja viestintävirasto valvoo SVPL:n mukaisia viestinnän välittäjiä, kuten teleyrityksiä, niiden käsitellessä sähköisiä viestejä ja välitystietoja. Virasto valvoo myös taajuuksien tehokasta ja häiriötöntä käyttöä, myöntää radiolupia radiolähetinten hallussapidolle ja käytölle SVPL:n mukaisesti sekä ylläpitää näitä koskevia lupa- ja asiakasrekistereitä. Liikenne- ja viestintävirasto lausuu asiassa sen valvoman lainsäädännön kannalta.

YKSITYISKOHTAISET HUOMIOT LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI

POLIISILAIN 4 LUVUN 3 §: TIETOJEN SAANTI YKSITYISELTÄ YHTEISÖLTÄ TAI HENKILÖLTÄ

Tietojen saantia yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä koskevan poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momenttiin lisättäisiin tiedonsaantioikeus henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Akuuteissa vaaratilanteissa poliisi voisi pyytää tiedon esimerkiksi verkkoviestin lähettäneestä IP-osoitteesta kirjoittajan henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että poliisilla olisi oikeus pyynnöstä saada viestinnän välittäjältä tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalta yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot tai palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi tarpeelliset tiedot, jos tiedot ovat tarpeen poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Tietopyyntöjen kohteena voisi jatkossa olla teleyrityksen ja yhteisötilaajan sijaan kuka tahansa SVPL:n mukainen viestinnän välittäjä tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja. Säännös kattaisi aiempaa huomattavasti laajemman joukon erilaisia toimijoita. Tämän vuoksi tietojen saanti olisi aiheellista sitoa välttämättömyyteen.

On tärkeää huomata, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kappaleessa mainitut yksityiselämän ja kirjeenvaihdon käsitteet pitävät sisällään sekä puhelinviestinnän, sähköpostiviestinnän että muun

luottamukselliseksi tarkoitetun sähköisen viestinnän (mm. Liberty ja muut v. Yhdistynyt Kuningaskunta, 1.7.2008, 58243/00, CE:ECHR:2008:0701JUD005824300). Suojan piirissä ovat viestinnän sisällön lisäksi viestinnän välitystiedot, joihin sisältyy myös internetin käyttäjän dynaaminen IP-osoite. Tällaisen IP-osoitteen haltijan yksilöiminen saattaa yhdistyä pääsyyn sellaiseen dataan, joka itsessään koskee tiettyä, käyttäjän yksityiselämän suojaa nauttivaa viestintää (Benedik v. Slovenia, 24.7.2018, 62357/14, CE:ECHR:2018:0424JUD006235714, kohdat 108 ja 113). Ihmisoikeustuomioistuin on antanut yksityiselämän suojan alaa arvioidessaan merkitystä myös yksilön perustellulle odotukselle yksityisyytensä kunnioittamisesta ja suojaamisesta viestintätapahtumassa (em. Benedik v. Slovenia, kohdat 101, 115 ja 117).

Ehdotuksen mukaan muutos selventäisi nykytilaa, sillä poliisi saa vastaavia tietoja jo nykyisen sääntelyn nojalla. Luonnoksen perustelujen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, että voitaisiinko ehdotetun poliisilain 4 luvun 3 §:n nojalla saada tietyissä tilanteissa viestinnän välittäjältä sellaisia tietoja, joiden saannin tulisi nykyisin tapahtua, asiassa KKO 2022:23 annetun tuomion perusteella, telepakkokeinoja koskevien vaatimusten mukaisesti. Tällaisessa muutoksessa olisi kyse tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta, jolloin ehdotusta tulisi arvioida tarkemmin myös perustuslain 10 §:n sekä henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) 15 artiklan ja sitä koskevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa.

Perusoikeuksiin puuttuvan luonteensa vuoksi telekuuntelu ja televalvonta ovat korkean kynnyksen takana. Nämä pakkokeinot tulevat tämän vuoksi yleensä kysymykseen vain vakavien rikosten selvittämisessä tuomioistuimen päätöksellä. Liikenne- ja viestintävirasto pitää tärkeänä, ettei myöskään ehdotettu poliisilain 4 luvun 3 § tosiasiaa mahdollista telepakkokeinoille asetettujen vaatimusten kiertämistä.

Jatkovalmistelussa voitaisiin harkita säännöksen selventämistä erityisesti viestinnän välittäjän hallussa olevien palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi tarpeellisten tietojen saannin edellytysten osalta.

Edellä mainitut huomiot soveltuvat myös vastaaviin muutosehdotuksiin henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:ään sekä rikostorjunnasta Tullista annetun 2 luvun 14 §:ään.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ POLIISITOIMESSA ANNETUN LAIN 16 §

Viranomaisen välisen sujuvan tiedonluovutuksen mahdollistamiseksi, voisi olla tarvetta tarkastella ja selkeyttää henkilötietoja sisältävien tietojen luovuttamista toiselta viranomaiselta koskien tilanteita, joissa tietoja hyödynnetään siviilitiedustelun käyttöön (mm. poliisilain 5 a luvun mukaisten käyttötarkoitusten tukena).

Liikenne- ja viestintävirasto katsoo, että henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 §:n listaa voisi olla tarkoituksenmukaista selkeyttää siviilitiedusteluun ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyen. Nykyisellään säännöksessä mainitaan liikenneasioiden rekisteritietojen luovuttaminen Liikenne- ja viestintävirastolta poliisille sen laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Esityksen jatkovalmistelussa voitaisiin harkita listaa laajennettavan myös Liikenne- ja viestintäviraston ylläpitämän taajuus/radioluparekisterin tiedoilla, joita voidaan tarvita siviilitiedustelua varten. Edellä mainittu lisäys antaisi yksilöidyn lakiperusteen henkilötietoja sisältäviin rekistereihin kohdistuvien tietopyyntöjen tueksi.

Laajalti henkilötietoja sisältävien taajuus- ja luparekistereiden suhteen on virastossa tietosuojatarkastelussa nykyisin arvioitu, että tällaisiin kohdistuvissa tietopyynnöissä olisi toivottavaa olla yksilöidympi lakiperuste tai vähintään tarkempi käyttötarkoitus mainittuna. Ehdotettu lisäys poistaisi Liikenne- ja viestintäviraston käsityksen mukaan rekisteritietoihin kohdistuviin tietopyyntöihin liittyvää epävarmuutta tietojen luovuttamisen lain/asianmukaisuudesta ja nopeuttaisi tietopyyntöjen käsittelyä. Taustana kansallisen turvallisuuden suojaaminen on säädetty suojelupoliisin tehtäväksi poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:ssä, ja se on yleisenä edellytyksenä suojelupoliisin henkilötietojen käsittelylle. Tiedonluovutusta ja saantia koskevissa säännöksissä tätä ei kuitenkaan näy perusteena.

Liikenne- ja viestintävirasto

Heidi Kivekäs

osastopäällikkö

Tuure Ilmarinen

lakimies

Ilmarinen Tuure
Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom)